

AGRESE

- individuální trestní odpovědnost za zločin agrese předpokládá zakotvení zákazu užití síly (války) v mezinárodním právu → úzká vazba na odpovědnost státu, provázanost s institutem zákazu užití síly
- *ius ad bellum* – v tradičním mezinárodním právu válka pojmána jako legitimní politický nástroj, mezinárodní společenství pozvolna směřovalo k zakotvení kogentního zákazu války (užití síly)
 - čl. 1 Úmluvy o pokojném řešení sporů (1899, 1907)
 - preambule, čl. 10 Paktu Společnosti národů (1919)
 - čl. 2 Ženevského protokolu k Paktu Společnosti národů (1924)
→ iniciativa Beneše, nevstoupil v platnost

„Signatární státy se shodují na tom, že v žádném případě se nesmějí uchýlit k válce, ani mezi sebou, ani proti kterémukoliv státu, který by v daném případě přijal všechny závazky níže vymezené, vyjma v případě odporu proti útočným činům nebo když by jednaly ve shodě s Radou nebo Shromážděním národů podle ustanovení Paktu a tohoto Protokolu.“

- regionální zakotvení – čl. 2 Locarnské smlouvy (1925)
- čl. 1 Pařížského paktu (1928)

„Vysoké smluvní strany slavnostně prohlašují jménem svých národů, že válku odsuzují jako prostředek k řešení mezinárodních sporů a zříkají se jí jako prostředku státní politiky ve svých vzájemných vztazích.“

- čl. 2 odst. 4 Charty OSN – zakazuje nejenom válku, ale užití síly obecně

→ čl. 39, čl. 51 Charty OSN, termín agrese definován rezolucí Valného shromáždění 3314 (1974) – v praxi Rady bezpečnosti termín agrese využíván velmi zřídka - srovnej rezoluce Rady bezpečnosti č. 573 (1985), č. 577 (1985)

→ mezinárodní rozhodovací praxe: rozsudek Mezinárodního soudního dvora v kauze *Nikaragua proti Spojeným státům americkým* (§ 195)

Individuální trestní odpovědnost

Čl. 6 písm. a) Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu (identické ustanovení v čl. 5 Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný Východ, čl. II zákona č. 10 Spojenecké kontrolní rady)

„Zločiny proti míru: to jest osnování, příprava, podněcování nebo podniknutí útočné války nebo války porušující mezinárodní smlouvy, dohody nebo záruky, anebo účast na společném plánu nebo spiknutí k provedení kteréhokoliv z výše uvedených činů.“

V rozsudku vyhlášeném dne 1. října 1946 Tribunál uvedl:¹

Válka je již ve své podstatě zlem. Její následky se neomezují jen na bojující zemi, nýbrž dotýkají se celého světa. Proto rozpoutání agresivní války není jen zločinem mezinárodního charakteru, je nejtěžším mezinárodním zločinem, který se liší od jiných válečných zločinů pouze tím, že obsahuje v sobě koncentrované zlo, které je obsaženo v každém z ostatních zločinů.

- 12 z 22 obviněných bylo za zločiny proti míru odsouzeno v Norimberku
- 25 z 28 obviněných bylo za zločiny proti míru odsouzeno v Tokiu
- v tzv. následných norimberských procesech byly odsouzeny tři osoby (*US v. Ernst von Weizaecker*)

veškeré precedenty

- na národní úrovni bez precedentů, státy mohou skutkovou podstatu agrese zahrnout do národních právních řádů (§§ 406-407 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon), ale doposud neaplikováno – srovnej případ *R. v. Jones* řešený v roce 2006 Sněmovnou lordů a rozhodnutí německého Spolkového prokurátora nezahájit stíhání pro zločin agrese v souvislosti s operací v Iráku (2003)
- rozdíl mezi útočnou válkou (*war of aggression*) a aktem agrese (*act of aggression*), současné obecné mezinárodní právo kriminalizuje pouze útočnou válku jako nejzávažnější porušení kogentního zákazu užití síly, s aktem agrese spojuje pouze odpovědnost státu (srovnej čl. 5 odst. 2 rezoluce Valného shromáždění 3314, srovnej rozsudek Mezinárodního vojenského tribunálu, s. 93)
- Zvláštní pracovní skupina pro zločin agrese (srovnej dále) ve své závěrečné zprávě podává následující návrh čl. 8bis odst. 1 Statutu Mezinárodního trestního soudu:

„Pro účely tohoto Statutu se **zločinem agrese** rozumí plánování, příprava, podněcování nebo provedení **aktu agrese**, který svou povahou, závažností a rozsahem představuje zjevné porušení Charty OSN, podniknuté osobou, která je v pozici umožňující jí efektivně řídit nebo kontrolovat politické nebo vojenské aktivity státu.“

→ v následujícím odstavci návrhu je podána kombinovaná definice aktu agrese inspirovaná rezolucí Valného shromáždění

STRUKTURA ZLOČINU

Objektivní stránka

- plánování, příprava, podněcování a provedení útočné války (aktu agrese)
- plánování, příprava a podněcování předpokládají dokonání²

¹ Převzato z SCHELLE, Karel. *Moderní dějiny státu a práva v dokumentech*. Díl 1. Brno: Masarykova univerzita, 1992. s. 174.

² Norimberský tribunál označil tzv. anšlus Rakouska a okupaci Československa pouze za součást plánování útočné války (akt agrese), tyto události se tedy nestaly základem individuální trestní odpovědnosti - okupace Dánska a Lucemburska byla nicméně označena za útočnou válku.

- spiknutí (*conspiracy*), které nepředpokládá dokonání, a válka porušující mezinárodní smlouvy a záruky nejsou obyčejovým mezinárodním právem kriminalizovány

Subjektivní stránka

- zločin agrese předpokládá úmysl, pachatel si musí být vědom povahy útočného aktu (*animus aggressionis*) – např. ve vztahu k M. Bormannovi Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku uvedl, že „z důkazů nevyplývá, že by Bormann věděl o Hitlerových plánech týkajících se přípravy, podněcování a vedení útočných válek... uvedenou vědomost nelze dovodit ani z pozice, kterou zastával“ (s. 128)
- existence zvláštního úmyslu (*dolus specialis*) – agresivní úmysl (územní zisk, okupace), např. humanitární intervence by tento požadavek nesplňovala, Zvláštní pracovní skupina pro zločin agrese *dolus specialis* do svého návrhu nazařadila

Subjekt

- pachatelem osoba v řídicím postavení, tzv. vůdcovský zločin (*leadership crime*), vyžaduje se efektivní kontrola nebo řízení politických nebo vojenských aktivit státu, příslušník ozbrojených sil plnící rozkazy je z odpovědnosti vyloučen

MEZINÁRODNÍ TRESTNÍ SOUD

Čl. 5 Statutu

1. Jurisdikce Soudu bude omezena na nejzávažnější zločiny, kterými je dotčeno mezinárodní společenství jako celek. Soud má jurisdikci podle tohoto Statutu ve vztahu k následujícím zločinům:
 - a) zločinu genocidy
 - b) zločinům proti lidskosti
 - c) válečným zločinům
 - d) zločinu agrese.
2. Jurisdikci vůči zločinu agrese bude Soud vykonávat poté, kdy bude v souladu s čl. 121 a 123 přijato ustanovení definující tento zločin a stanovící podmínky, za nichž může Soud vykonávat jurisdikci ve vztahu k tomuto zločinu. Toto ustanovení bude slučitelné s příslušnými ustanoveními Charty Organizace Spojených národů.
 - čl. 123 předpokládá svolání revizní konference (přelom května/června 2010, Kampala)
 - za tímto účelem vytvořena Zvláštní pracovní skupina pro zločin agrese (SWGCA), v roce 2009 zveřejněna závěrečná zpráva

- **vazba na odpovědnost státu**

Komentář ke Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva (1996)

„Odpovědnost jednotlivce za zločin agrese nemůže nastoupit bez agrese spáchané státem. Soud nemůže posuzovat otázku individuální trestní odpovědnosti za zločin agrese bez předchozího posouzení agrese státu jako předběžné otázky.“

Zvláštní pracovní skupina pro zločin agrese uvedenou otázku řešila v souvislosti s podmínkami výkonu jurisdikce Mezinárodního trestního soudu:

- vazba na Radu bezpečnosti, případně Valné shromáždění či Mezinárodní soudní dvůr
 - může Mezinárodní trestní soud postupovat bez předchozího rozhodnutí o aktu agrese, jehož se dopustil stát?
 - může se Mezinárodní trestní soud odchýlit od závěru Rady bezpečnosti, Valného shromáždění či Mezinárodního soudního dvora?
 - různé alternativy a možnosti – srovnej návrh čl. 15bis Statutu Mezinárodního trestního soudu

- **vazba na ostatní formy odpovědnosti**

monistický přístup (vyloučení aplikace čl. 25 odst. 3 Statutu), diferencovaný přístup (aplikace čl. 25 odst. 3 Statutu a současné zdůraznění povahy zločinu agrese)

návrh čl. 25 odst. 3bis

„U zločinu agrese budou ustanovení tohoto článku aplikována pouze vůči osobám, které jsou v pozici umožňující jim efektivně řídit nebo kontrolovat politické nebo vojenské aktivity státu.“

- aplikace čl. 28 Statutu (odpovědnost nadřízeného) vyloučena implicitně